

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата економічних наук, доцента

Грузд Марини Володимирівни

на дисертаційну роботу Єрьомки Данила Вікторовича

«Удосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування

та інститутів громадянського суспільства»,

виконану для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Для побудови спроможних органів місцевої влади необхідна участь всіх інститутів громадянського суспільства у вирішенні гуманітарних, соціально-економічних та політико-правових завдань при раціональному використанні ресурсного потенціалу територіальної громади для надання економічно ефективних та якісних соціальних послуг через участь громадян в ухваленні владних рішень при забезпеченні врахування інтересів різних соціальних груп населення та неполітичному представленні просування означених інтересів. Налагоджена взаємодія інституцій з місцевого розвитку виступає одним із головних інструментів активізації життя у територіальних громадах, вирішення спільно нагальних проблем та створення реальних можливостей для розвитку територій. Для цього необхідним є практичне застосування всіх напрямів співпраці інституцій місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства сфокусованої на комплексному вирішенні питань розвитку територіальних громад, а також спрямування взаємодії на всіх учасників місцевого розвитку. Тому наукове обґрунтування напрямів ефективної співпраці між органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства та їх раціональне застосування у практиці діяльності відповідних органів має першочергове значення.

Питаннями взаємодії між органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства для забезпечення сталого розвитку

територій і покращення якості життя населення займалися видатні науковці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, про що свідчать численні публікації та наукова госпдоговірна тематика закладу. Дисертант Єрьомко Данило Вікторович продовжив розгляд та розробку питань щодо розвитку й удосконалення теоретичних положень, методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій з обґрунтування напрямів ефективної співпраці органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Розроблена у роботі структурно-функціональна модель розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, яка базується на ключових принципах демократичного врядування, дозволяє більш точно ідентифікувати основні елементи, які впливають на ефективність взаємодії, і розробити механізми їх удосконалення.

Отже, обґрунтування форм взаємодії органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства набуває на сьогодні важливого теоретичного та практичного значення та зумовлює актуальність і своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Проведене наукове дослідження здобувача здійснювалось в межах госпдоговірної науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Це підтверджується довідкою про його участь в науковій темі № 218-46 «Методичне забезпечення цифровізації публічного управління в сфері середньої освіти» (державний реєстраційний номер 0123U103357, довідка № 87/2024 від 05.12.2024), де автор дослідив формування цифрової компетентності педагогів у процесі цифровізації сфери середньої освіти в Україні. Інформацію по цьому дослідженню розміщено у підрозділі 2.3 звіту по означеній госпдоговірній темі.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Робота має високу ступінь обґрунтованості та доведеності в ній наукових положень, методичних розробок і практичних рекомендацій. Це підтверджується логічною побудовою структури роботи, опрацюванням досить великої кількості літературних джерел (196 найменувань) вітчизняних і закордонних дослідників з питань розвитку інститутів громадянського суспільства у механізмах формування та реалізації державної політики, наявних форм та моделей взаємодії органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства, а також велика увага приділена вивченню нормативно-правового забезпечення що регулює діяльність інститутів громадянського суспільства.

Поставлена мета дисертаційного дослідження досягнута, а завдання дослідження розкривають зміст дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження на тему «Удосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» виконане на високому рівні і вирізняється логічністю викладення матеріалів. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими, логічно випливають з одержаних результатів та свідчать про застосування системи сучасних методів дослідження.

Достовірність та наукова новизна отриманих наукових результатів підтверджується застосуванням наступних методів дослідження: за допомогою системного аналізу автор узагальнив наукові підходи до вивчення співпраці місцевої влади та громадянського суспільства (підрозділ 1.2, ст. 49-74). За допомогою формально-логічного методу автор уточнив понятійний апарат та класифікацію механізмів взаємодії (підрозділ 3.1, ст. 155-164). За допомогою функціонального методу досліджено повноваження органів місцевого самоврядування та напрями діяльності громадських організацій (підрозділ 2.3, ст. 138-152). Для здійснення аналізу еволюції законодавчого регулювання та практик взаємодії органів місцевого самоврядування та

інститутів громадянського суспільства в Україні було використано метод історичного аналізу (підрозділ 1.3, ст. 74-91). З метою зіставлення українських моделей співпраці громадянського суспільства з місцевою владою та наявного міжнародного досвіду співпраці використано метод порівняння (підрозділ 2.1, ст. 95-116).

Визначена мета дослідження повністю відповідає темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначені чітко та коректно. Перелік завдань дослідження відповідає поставленій меті та повністю її розкриває, а ступінь їх вирішення відображено у висновках, де представлені результати дослідження. Висновки в повній мірі відображають основні положення проведеного наукового дослідження та перспективи їх впровадження як у практичну діяльність органів місцевого самоврядування, так і в подальший науково-теоретичний пошук.

Дисертаційна робота написана в науковому стилі. Викладеному матеріалу властива повнота та логічність наведених думок і тверджень, високий рівень достовірності та обґрунтованості положень наукової новизни. Автору вдалося повністю досягти поставленої мети та вирішити визначені завдання дослідження, які розкриті в тексті і стисло представлені у висновках, що відображають конкретні отримані результати дослідження.

Отримані наукові результати були оприлюднені здобувачем у 18 публікаціях: сім статей (у фахових виданнях України), дві публікації у інших виданнях та дев'ять публікацій апробаційного характеру (у матеріалах і тезах міжнародних та всеукраїнських конференцій).

Вищезазначене свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, рекомендацій і висновків дисертації Єр'юмки Данила Вікторовича.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз даного дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що робота має високий науково-методичний рівень і направлена на вирішення поставленої мети, яка полягає в поглибленні теоретичних положень, розробленні методичного забезпечення і прикладних рекомендацій щодо комплексного аналізу взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства в Україні. Отримані наукові результати представляють собою вагомий науковий доробок в систему розвитку публічного управління та діючу систему інститутів громадянського суспільства.

Наукові результати здобувача направлені на вирішення поставлених завдань щодо поглиблення теоретичних положень, розроблення методичного забезпечення і прикладних рекомендацій щодо підвищенню ефективності співпраці між владою та громадянським суспільством, що є важливим чинником розвитку демократії та залучення громадян до процесів управління на місцевому рівні.

Дисертаційна робота Єршомки Данила Вікторовича містить нові науково обґрунтовані результати. Зупинимось детально на пунктах наукової новизни.

Зокрема, удосконалено понятійний апарат теоретичної бази інституалізації взаємодії держави та громадянського суспільства за рахунок уточнення визначення дефініцій «громадськість», «громадянськість», «громадянське суспільство» та «інститути громадянського суспільства» що надає основу для подальшого аналізу їх взаємодії у процесі формування та реалізації державної політики (ст. 67-74).

Також удосконалено структурно-функціональну модель розвитку співпраці між місцевою владою та громадянським суспільством, яка на відміну від існуючих, має такі особливості: орієнтація на практичні механізми взаємодії; акцент на впровадженні інноваційних інструментів публічного управління; фокус на потребах громадян; використання структурно-

функціонального підходу та базується на фундаментальних принципах та передбачає застосування інноваційних інструментів публічного управління, спрямованих на задоволення потреб громадян та суспільства в цілому (ст. 155-164).

В роботі здійснено удосконалення соціального механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, який на відміну від існуючих, виконує не лише функцію контролю, а й функцію впливу на якість прийняття управлінських рішень. Особливістю запропонованого механізму є його трирівнева структура: культурно-історичний, нормативно-правовий та ціннісний компоненти, що забезпечує багатовимірний підхід до демократизації управління та дозволяє сформувати більш комплексне та глибоке розуміння процесів контролю у співпраці органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства, сприяючи підвищенню прозорості, ефективності та стійкості управлінських рішень (ст. 155-164).

В роботі здійснено розробку комплексу напрямів посилення громадського контролю для забезпечення підзвітності та відповідальності органів державної влади, що включає інституціоналізацію механізмів підзвітності, розробку критеріїв оцінки ефективності, регламентацію залучення громадськості до прийняття рішень та створення методичного забезпечення для аналізу використання бюджетних ресурсів (ст. 173-189).

Запропоновано методичний підхід до визначення впливу ключових факторів на індекс сталості організацій громадянського суспільства, з акцентом на врахування фінансової незалежності громадських організацій, вдосконалення механізмів громадського контролю, розширення цифрових платформ для взаємодії та підвищення рівня участі громадян у політичному процесі. Автором вперше проведено визначення впливу індекс сталості організацій громадянського суспільства в країнах, які пройшли шлях відновлення після воєнних конфліктів, що дозволяє запропонувати ефективні

стратегії для посилення стійкості громадянського суспільства в Україні (ст. 116-138).

Дістали подальшого розвитку наявні моделі співпраці між органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством на основі механізмів партнерської взаємодії та система факторів впливу на ефективність взаємодії при врахуванні системних бар'єрів та умовах воєнного конфлікту та післявоєнного відновлення (ст. 83-103).

5. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність розробок автора полягає у тому, що вони збагачують понятійний апарат таких наук як «менеджмент» та «публічне управління» у частині ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Теоретично значимими є такі наукові результати: удосконалено понятійний апарат теоретичної бази інституалізації взаємодії держави та громадянського суспільства за рахунок уточнення визначення дефініцій «громадськість», «громадянськість», «громадянське суспільство» та «інститути громадянського суспільства».

Найбільш суттєвими науковими результатами дисертанта, що мають практичну цінність є удосконалення:

структурно-функціональної моделі розвитку співпраці між місцевою владою та громадянським суспільством, яка базується на принципах відкритого врядування та передбачає впровадження інноваційних інструментів участі громадян, що дозволяє підвищити ефективність управління та рівень суспільної довіри;

соціального механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, який виконує не лише контролюючу функцію, а й функцію впливу на якість прийняття управлінських рішень в сфері публічного управління. Особливістю запропонованого механізму є його трирівнева структура – культурно-історичний, нормативно-правовий та

ціннісний компоненти – що забезпечує багатовимірний підхід до демократизації управління та дозволяє сформулювати більш комплексне та глибоке розуміння процесів контролю у співпраці органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства, сприяючи підвищенню прозорості, ефективності та стійкості управлінських рішень;

застосування субсидіарного підходу для розвитку співпраці між органами публічного управління та інститутами громадянського суспільства. Такий підхід забезпечує усвідомлення взаємної відповідальності за виконання демократичних норм, а також сприяє активізації громадської участі та ініціативності всіх сторін взаємодії. Основою цього підходу є соціальна відповідальність, яка формує ефективний, раціональний і людиноцентричний сталий розвиток на основі духовно-моральних та соціокультурних цінностей.

Практична цінність розробок підтверджується їх впровадженням у діяльність установ та організацій, а саме запропонований соціальний механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства впроваджений у діяльність ГО «Еліта націй» (довідка №11 від 15.02.2024); структурно-функціональну модель розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, засновану на фундаментальних принципах та інноваційних підходах, впроваджено в діяльність Мереф'янської міської ради Харківської області (довідка №6070 від 12.12.2024); застосування субсидіарного підходу для розвитку співпраці між органами публічного управління та інститутами громадянського суспільства впроваджено в діяльність Харківської громадської організації «Євро регіон «Слобожанщина»» (довідка №13/12 від 13.12.2024).

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Єрємка Данило Вікторович за результатами дисертації опублікував 18 наукових праць (загальний обсяг 7,75 авторських аркушів, особисто автору належить 5,25 авторських аркуша), які відповідають вимогам пунктів 8 і 9

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Серед них:

7 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України;

2 публікації у інших виданнях.

Окрім того результати дослідження проходили апробацію на вітчизняних та міжнародних наукових конференціях, за результатами яких здобувач опублікував 9 тез доповідей на конференціях.

Крім того, в усіх спільних публікаціях дослідник має значний особистий внесок. Кількість публікацій переважає необхідний мінімум для захисту дисертації доктора філософії. На підставі цього опублікування й апробації результатів дисертаційної роботи Єрьомки Данила Вікторовича слід вважати достатньою.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Єрьомки Данила Вікторовича містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 6,92 авторських аркуша, що цілком відповідає встановленим вимогам. Робота викладена науковим стилем, її зміст має чітку логічну послідовність виконання поставлених завдань, які розкривають етапи досягнення мети. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

8. Академічна доброчесність

При детальному розгляді дисертаційної роботи Єрьомки Данила Вікторовича не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації).

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Єрємки Данила Вікторовича вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. У підрозділі 2.3 (ст. 145-147) автором означено перелік слабких сторін співпраці органів місцевого самоврядування та громадських організацій та надано стислу характеристику їх проявів. Автору слід приділити більше уваги аналізу політичного впливу та конфлікту інтересів як слабкій стороні, що не сприяє розвитку територіальних громад та ефективності місцевого самоврядування.

2. У дисертаційній роботі у розділі 3.1 (ст. 163) наведено рис. 3.2 «Напрями посилення громадського контролю в Україні», але автором не додано власних пропозицій в надане представлення щодо напрямів посилення громадського контролю спрямованого на забезпечення підзвітності та відповідальності державних органів.

3. Робота значно виграла б, якщо б в табл. 3.1 «Перспективні напрями цифрової трансформації комунікаційних процесів в Україні» (ст. 166) дисертантом було доповнено перелік напрямів розвитку згідно врахування висновків Звітів про стан інформатизації та виконання галузевих, регіональних програм, проектів, робіт з інформатизації, програм, проектів, робіт з інформатизації органів місцевого самоврядування, завдань, проектів, робіт з інформатизації Національної програми інформатизації.

4. При розгляді класифікації стратегій співпраці органів місцевого самоврядування та громадських організацій (ст. 173-177) слід більше уваги приділити комунікаційній стратегії як базису відкритого діалогу «місцева влада – інститути громадянського суспільства».

5. У дисертаційній роботі мають місце окремі лінгвістичні неточності, але в цілому стиль викладення думок є логічним і зрозумілим.

В цілому, зазначені вище зауваження стосуються лише окремих положень дисертаційної роботи, вони не зменшують наукового та практичного значення представленої роботи.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Єрьомки Данила Вікторовича «Удосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» виконана на достатньо високому науковому рівні, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, містить теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації, які у сукупності дозволяють впровадити розроблені методичне забезпечення і прикладні рекомендації щодо вдосконалення механізмів взаємодії між місцевою владою та громадськими організаціями. Наукові статті та інші публікації Єрьомки Данила Вікторовича відображають положення отриманої ним наукової новизни. З наукових робіт у співавторстві в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які є особистим здобутком автора. Основні результати дослідження доповідались та схвалені під час науково-практичних конференцій різного рівня та впроваджено у практику діючих публічних організацій. Наведені у відгуку дискусійні положення та зауваження не мають принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертації. Дисертація Єрьомки Данила Вікторовича за змістом відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тема дисертаційної роботи є актуальною і необхідним чином розкрита. Мета роботи досягнута, а її результати містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність, що підтверджується впровадженням результатів у діяльність публічних організацій згідно з довідками, представленими в додатках до дисертації. Дисертація Єрьомки Данила Вікторовича «Удосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» за своїм

змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р., а її автор – Єрьомка Данило Вікторович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної
політики

Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Марина ГРУЗД

Підпис засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК